

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobkyne **J. P.**, bývajúcej v K., v dovolacom konaní zastúpenej Prof. JUDr. Jánom Klučkom, CSc., advokátom so sídlom advokátskej kancelárie v Košiciach, Ku Potoku 4, proti žalovanému **I. K.**, bývajúcemu v K. v dovolacom konaní zastúpenému JUDr. Máriou Tomčovou, advokátkou so sídlom advokátskej kancelárie v Košiciach, Tolstého 2, o **zaplatenie 11 949,81 €**, ktorá právna vec bola vedená na Okresnom súde Košice I pod sp.zn. 35C/262/2010, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 13. novembra 2013 sp.zn. 11Co/343/2012, takto

r o z h o d o l :

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 13. novembra 2013 sp.zn. 11Co/343/2012 a rozsudok Okresného súdu Košice I z 27. marca 2012 č.k. 35C/262/2010-86 **z r u š u j e** a vec vracia Okresnému súde Košice I na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Žalobou sa žalobkyňa domáhala, aby súd uložil žalovanému povinnosť zaplatiť jej 11 949,81 € a náhradu trov konania. Ako rozhodujúce skutočnosti uviedla, že na základe zmluvy z 29. januára 2002 požičala žalovanému sumu 360 000 Sk (11 949,81 €). Na zabezpečenie splnenia záväzku vrátiť pôžičku uzavrela v rovnaký deň so žalovaným aj zmluvu o zabezpečovacom prevode práva k jeho bytu. Rozsudkom Okresného súdu Košice I zo 14. júna 2007 č.k. 9C/202/2004-201, v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Košiciach z 24. septembra 2008 sp.n. 11Co/41/2007, bolo ale určené, že zmluva o pôžičke, a rovnako aj zmluva o zabezpečení záväzku, sú neplatné. Plnením z neplatnej zmluvy o pôžičke žalovaný získal na jej úkor bezdôvodné obohatenie (§ 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka), ktoré jej musí vydať (§ 451 ods. 1 Občianskeho zákonníka).

Okresný súd Košice I rozsudkom z 27. marca 2012 č.k. 35C/262/2010-86 žalobu zamietol a žalovanému priznal náhradu trov konania v sume 963,26 €, ktorú

je žalobkyňa povinná zaplatiť do rúk jeho zástupcu do 3 dní od právoplatnosti rozsudku. Vychádzal z toho, že plnenie, ktoré žalobkyňa požaduje vydať, žalovaný od nej neprevzal; plnenie bolo poskytnuté synom žalobkyne W. P., nie však žalovanému, ale M. M.. Žalovaný plnenie „nikdy nevidel, od nikoho neprevzal, tento len formálne figuroval na Zmluve o pôžičke a Zmluve o zabezpečení záväzku prevodom práva zo dňa 29. 1. 2002.“ Tento skutkový stav mal súd prvého stupňa „riadne a bez pochyb preukázaný z výpovedí účastníkov konania, svedkov a ostatných listinných dôkazov v skoršom konaní vedenom tunajším súdom pod sp.zn. 9C/202/2004.“ Tiež uviedol, že dokazovanie vykonal všetkými žalobkyňou navrhnutými dôkazmi, za ktoré označila iba zmluvu o pôžičke a rozsudky súdov vydané v konaní vedenom pod sp.zn. 9C/202/2004. Vychádzajúc z uvedeného dospel k záveru, že žalovaný bezdôvodné obohatenie nezískal. Dodal, že ak teda peniaze požičal syn žalobkyne, žalobkyňi ani nesvedčí ani aktívna legitimácia na podanie takejto žaloby, „pretože táto nie je v pozícii veriteľa predmetnej pôžičky“.

Proti rozsudku súdu prvého stupňa žalobkyňa podala odvolanie, ktoré odôvodnila odvolacími dôvodmi podľa § 205 ods. 2 písm. a/, d/, e/ a f/ O.s.p. (poznámka dovolacieho súdu: v ďalšom texte sa uvádza Občiansky súdny poriadok v znení pred 1. januárom 2015).

Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 13. novembra 2013 sp.zn. 11Co/343/2012 potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa a o trovách odvolacieho konania rozhodol tak, že žalobkyňa nemá právo na ich náhradu a žalovanému sa ich náhrada nepriznáva. Stotožnil sa so skutkovými a právnymi závermi súdu prvého stupňa. Dospel k záveru, že nie sú dané žalobkyňou uplatnené odvolacie dôvody. Na žalobkyňou v rámci odvolacieho dôvodu podľa § 205a ods. 2 písm. e/ O.s.p. predložené listinné dôkazy na preukázanie svojho tvrdenia, že žalovaný pôžičku prevzal, neprihliadol majúť za to, žalobkyňa neuviedla žiadnu relevantnú skutočnosť na preukázanie toho, že tieto dôkazy nemohla označiť a predložiť do vyhlásenia rozhodnutia súdu prvého stupňa. Za tohto stavu nemožno vyčítať súdu prvého stupňa nesprávny postup, pokiaľ rozhodol vo veci na základe skutkového stavu zisteného z navrhnutých a vykonaných dôkazov a skutočností zistených a preukázaných v konaní vedenom Okresným súdom Košice I pod sp. zn. 9C/202/2004, v ktorom vykonanými dôkazmi bolo nepochybne preukázané, že žalobca I. K. (v tomto konaní žalovaný) v čase uzavretia zmlúv trpel závažnou duševnou poruchou, v dôsledku ktorej nebol schopný posúdiť obsah zmlúv a najmä rozpoznať následky svojho konania, keď nedokázal odolať nátlaku M. M.. V uvedenom konaní bolo taktiež preukázané, že žalovaný peňažné prostriedky vo výške

360.000 Sk neprevzal a tieto boli odovzdané M. M.. Vzhľadom na uvedené, súdom prvého stupňa vykonané dôkazy boli dostatočným podkladom pre (správny) záver, že žalovaný nie je nositeľom hmotnoprávnej povinnosti na vrátenie žalovanej sumy 11.949,81 € (360.000 Sk) titulom bezdôvodného obohatenia podľa § 451 ods. 1 OZ, keďže žiadne peňažné prostriedky plnením z neplatnej zmluvy o pôžičke od žalobkyne neprevzal.

Proti rozsudku odvolacieho súdu žalobkyňa podala dovolanie. Navrhla, aby dovolací súd napadnuté rozhodnutie, eventuálne aj rozhodnutie súdu prvého stupňa zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Prípustnosť svojho dovolania vyvodzuje žalobkyňa z toho, že postupom súdu jej bola odňatá možnosť konať pred súdom, pretože súd prvého stupňa nevykonal dokazovanie spôsobom upraveným v § 129 ods. 1 O.s.p., neumožnil jej, resp. jej zástupcovi vyjadriť sa k vykonanému dokazovaniu a realizovať právo na tzv. záverečnú reč podľa § 118 ods.4 O.s.p.

Žalovaný navrhol dovolanie žalobkyne zamietnuť ako bezdôvodné, pretože nie sú dané v ňom uvedené dôvody.

Dovolací súd po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpený v súlade s § 241 ods. 1 O.s.p., bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) skúmal, či dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom.

Dovoláním žalobkyne je napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. V zmysle ustanovenia § 238 ods. 1 O.s.p. platí, že ak dovolanie smeruje proti rozhodnutiu vydanému v tejto procesnej forme, je prípustné, ak je ním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. Dovolanie je tiež prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, v ktorom sa odvolací súd odchýlil od právneho názoru dovolacieho súdu vysloveného v tejto veci (§ 238 ods. 2 O.s.p.). Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné aj proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol potvrdený rozsudok súdu prvého stupňa, ak odvolací súd vyslovil vo výroku svojho potvrdzujúceho rozsudku, že je dovolanie prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu, alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4 O.s.p.

V prejednávanej veci dovolanie nesmeruje proti zmeňujúcemu rozsudku odvolacieho súdu (§ 238 ods. 1 O.s.p.), ale proti takému potvrdzujúcemu rozsudku, ktorý nemá znaky rozsudku uvedeného v § 238 ods. 3 O.s.p.; najvyšší súd dosiaľ v tejto veci nerozhodoval, preto ani nevyslovil záväzný právny názor (§ 238 ods. 2 O.s.p.). Prípustnosť podaného dovolania preto z § 238 O.s.p. nevyplýva.

So zreteľom na ustanovenie § 242 ods. 1 druhá veta O.s.p., ktoré ukladá dovolaciemu súdu povinnosť skúmať vždy, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní, v ktorom došlo k niektorej z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p., sa dovolací súd neobmedzil len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či dovolanie nie je prípustné podľa § 237 O.s.p. Podľa tohto ustanovenia je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Z hľadiska prípustnosti dovolania podľa uvedeného ustanovenia nie je predmet konania významný; ak v konaní došlo k niektorej z väd vymenovaných v § 237 O.s.p., možno ním napadnúť aj rozhodnutia, proti ktorým je inak dovolanie neprípustné (viď napríklad R 117/1999, R 34/1995 a tiež rozhodnutia najvyššieho súdu uverejnené v časopise Zo súdnej praxe pod č. 38/1998 a č. 23/1998).

Dovolací súd dospel k záveru, že konanie súdov nižších stupňov je postihnuté vadou podľa § 237 písm. f/ O.s.p.

Dôvodom, zakladajúcim prípustnosť dovolania podľa § 237 písm. f/ O.s.p., je vadný postup súdu v občianskom súdnom konaní, ktorým sa účastníkovi odňala možnosť pred ním konať a uplatňovať procesné práva, ktoré sú mu priznané za účelom zabezpečenia účinnej ochrany jeho práv a oprávnených záujmov. O vadu, ktorá je z hľadiska § 237 písm. f/ O.s.p. významná, ide najmä vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom, prípadne s ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi a týmto postupom odňal účastníkovi konania jeho procesné práva, ktoré mu právny poriadok priznával.

Preskúmaním spisu bolo zistené, že vyjadrenie žalovaného k odvolaniu žalobkyne koncipované jeho zástupkyňou (č.l. 106 spisu) a “doplnok“ tohto vyjadrenia vyhotovený samotným žalovaným (č.l. 111-114 spisu) s jeho prílohami (č.l. 115, 116 spisu) neboli doručené žalobkyni na vyjadrenie. K tomuto zisteniu dovolací súd poznamenáva, že Európsky súd pre ľudské práva vydal 13. januára 2015 rozsudok vo veci Trančínková proti Slovenskej republike, v ktorom sa zaoberal aj opodstatnenosťou námietky o nemožnosti vyjadriť sa k vyjadreniu protistrany v rámci odvolacieho konania. V tomto rozsudku dospel Európsky súd pre ľudské práva k názoru, že aj keď vyjadrenie k odvolaniu neobsahuje žiadne nové skutočnosti alebo argumenty, ku ktorým by sa procesná strana už nebola vyjadrila v predchádzajúcom priebehu konania, a prípadne ide o vyjadrenie nemajúce vplyv na rozhodnutie odvolacieho súdu, musí byť druhému účastníkovi daná možnosť oboznámiť sa s ním, ak bolo formulované ako právna a skutková argumentácia. V rozsudku sa doslovne uvádza, že „požiadavka, aby účastníci súdneho konania mali možnosť dozvedieť sa o všetkých dôkazoch alebo vyjadreniach podaných v ich veci a vyjadriť sa k nim, sa vzťahuje na odvolacie konanie rovnako ako na prvostupňové konanie, a to napriek skutočnosti, že odvolanie nemusí vyvolať žiadnu novú argumentáciu“. Pokiaľ súd takúto možnosť druhej procesnej strane nevytvorí, dochádza k porušeniu práva na spravodlivé konanie, ktoré je zaručené článkom 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Vychádzajúc z uvedeného bolo v preskúmvanej veci potrebné zohľadniť, že vyjadrenia žalovaného k odvolaniu žalobkyne boli formulované ako právna a skutková argumentácia a žalobkyni mala byť preto daná možnosť oboznámiť sa s týmito vyjadreniami. Zo spisu vyplýva, že v danom prípade táto možnosť nebola žalobkyni vytvorená. V dovolaní sa preto opodstatnene – nie však z dôvodu uvedeného žalobkyňou – namieta, že jej bola odňatá možnosť pred súdom konať.

So zreteľom na uvedené dospel dovolací súd k záveru, že v konaní došlo k procesnej vade v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., ktorá je dôvodom zakladajúcim prípustnosť dovolania proti napadnutému rozhodnutiu odvolacieho súdu a zároveň dôvodom pre zrušenie tohto rozhodnutia.

Inou vadou konania (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.), na ktorú musí dovolací súd, rovnako ako na vady konania podľa § 237 písm. a/ až g/ O.s.p., prihliadnúť aj vtedy, ak nie je v dovolaní namietaná, je procesná vada, ktorá na rozdiel od vád taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. nezakladá zmätočnosť rozhodnutia. Jej dôsledkom je vecná nesprávnosť, ktorej základom je porušenie procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Literatúra i doktrína sa zhodujú v tom, že „inou vadou konania“ (error in procedendo) sa rozumie porušenie ustanovenia zákona upravujúceho konanie od začiatku až do skončenia, ako príklady sa uvádzajú nezisťovanie skutočností podstatných pre rozhodnutie, porušenie ustanovení o vykonávaní jednotlivých dôkazov, nesprávne meritórne rozhodnutie namiesto odmietnutia alebo zastavenia konania, nesprávne vyhodnotenie určitej skutočnosti ako nespornej, prípadne všeobecne známej, a na to nadväzujúce nevykonanie navrhnutého dôkazu alebo nedostatok predpísaných poučení.

Z obsahu zápisnice o pojednávaní pred súdom prvého stupňa 27. marca 2012 vyplýva, že súd, po rozhodnutí, že vec prejedaná v neprítomnosti účastníkov, neúčast' ktorých ospravedlnili ich zástupcovia, oboznámil „obsah prípravy pojednávania“ a „obsah spisu“, v rámci čoho, okrem procesných úkonov účastníkov, ich zástupcov a súdu, oboznámil aj fotokópiu rozsudku Okresného súdu Košice I č.k. 9C/202/2004-201 na č.l. 6 až 14 spisu, rozsudku Krajského súdu v Košiciach sp.zn. 11Co/41/2007 na č.l. 15 až 19 spisu a kópiu vyjadrenia M. M. z 13. decembra 2004 „k sp.zn. 9C/202/2004“, založenú na č.l. 46 až 50 spisu. Súd potom pristúpil k oboznámeniu obsahu pripojeného spisu Okresného súdu Košice I sp.zn. 9C/202/2004. K tomu procesnému úkonu súdu je ale v zápisnici uvedené, že na otázku súdu odpovedali obidvaja zástupcovia tak, že „nežiadajú podrobne oboznamovať s jeho obsahom [...] obsah pripojeného spisu poznajú“. V zápisnici sú potom už len zaznamenané stručné prednesy zástupcov účastníkov, uznesenie, že súd vyhlasuje dokazovanie za skončené a rozhodnutie o veci samej.

Z odôvodnenia rozsudku súdu prvého stupňa, s ktorým sa stotožnil aj odvolací súd, vyplýva, že skutkové zistenia, o ktoré súd oprel svoje právne závery, získal len z rozsudkov vydaných vo veci vedenej pod sp.zn. 9C/202/2004 (zo zápisnice o pojednávaní 27. marca 2012 výslovne nevyplýva, že súd sa oboznámil na pojednávaní s obsahom celého spisu sp.zn. 9C/202/2004) a v nich obsiahnutých výkladoch svedeckých výpovedí (porovnaj záver súdu prvého stupňa na str. 3 odsek 1 jeho rozsudku, že: „Uvedený skutkový stav bol riadne a bez pochyb preukázaný z výpovedí účastníkov konania, svedkov a ostatných listinných

dôkazov v skoršom konaní vedenom tunajším súdom pod sp.zn. 9C/202/2004“ a odvolacieho súdu na str. 5 ods. 5 jeho rozsudku, že „súdom prvého stupňa vykonané dôkazy boli dostatočným podkladom pre (správny) záver, že žalovaný nie je nositeľom hmotnoprávnej povinnosti na vrátenie žalovanej sumy 11.949,81 € (360.000 Sk) titulom bezdôvodného obohatenia podľa § 451 ods. 1 OZ, keďže žiadne peňažné prostriedky plnením z neplatnej zmluvy o pôžičke od žalobkyne neprevzal, a preto aj podľa názoru odvolacieho súdu žalovaný nie je v danej veci vecne pasívne legitimovaný.“

Skutkové zistenia (zistenie skutkového stavu) sú v občianskom súdnom konaní výsledkom vykonania dôkazov (§ 122 O.s.p.) a ich hodnotenia (§ 132 O.s.p.). Z toho vyplýva, že skutkové zistenia môže robiť iba ten súd, ktorý dôkaz vykonal. Dodržanie zásady priamosti je totiž jedným z pojmových znakov dôkazného konania. Spočíva v požiadavke, aby sa súd dostal do priameho (bezprostredného) styku s účastníkmi konania i s jednotlivými dôkaznými prostriedkami. Uplatnenie zásady priamosti vyžaduje, aby súd pri svojom rozhodovaní rešpektoval iba dôkazy vykonané v konaní a nie mimo neho.

Je síce pravda, že vo všeobecnosti je dôkazom každá skutočnosť, ktorá je spôsobilá na to, aby prispela k zisteniu skutkového stavu. Nemožno teda bez ďalšieho vylúčiť, že súd urobí také zistenie z obsahu iného súdneho spisu, včítanie v ňom uvedených svedeckých výpovedí. V takomto prípade ale nejde o dôkaz výsluchom svedkov v zmysle ustanovení § 126 O.s.p., ale o dôkaz spisom ako iným dôkazným prostriedkom. Naostatok, v preskúmvanej veci dôkaz oboznámením obsahu iného spisu nebol na pojednávaní ani riadne vykonaný.

Dokazovanie výsluchom svedkov podľa § 126 O.s.p. súd prvého stupňa nevykonal, hoci to bolo nutné pre riadne zistenie skutkového stavu v podmienkach riadneho procesu.

Je pravda, že žalobkyňa vykonanie dôkazov inými prostriedkami než listinnými (zmluva o pôžičke a rozhodnutia súdov v konaní vedenom pod sp.zn. 9C/2002/2004) v žalobe nenavrhol, podľa § 120 ods. 1, druhá veta O.s.p., ale súd môže výnimočne vykonať aj iné dôkazy, ako navrhujú účastníci, ak je ich vykonanie nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci.

Vzhľadom na vyššie uvedené vady konania najvyšší súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu, a pre rovnaké vady aj rozsudok súdu prvého stupňa, zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie konanie (§ 243b ods. 2, 3 O.s.p.).

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 14. októbra 2015

JUDr. Ladislav G ó r á s z, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Vanda Šimová